

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi
Atatürk University Journal of Faculty of Letters
Sayı / Number **65**, Aralık / December **2020**, 437-460

**TÜRK SPOR TARİHİNE KATKI: AHMET SAİM (TURGUT) AKTANSEL
VE MİSİR ÜSERA KARARGÂHINDA SPOR HATIRALARI**

**A Contribution to Turkish Sport: Ahmet Saim (Turgut) Aktansel and Sports
Memories in the Prison Camp in Egypt**

(Makale Geliş Tarihi:20.11.2020 / Kabul Tarihi: 26.11.2020)

Serkan ERDAL*

Öz

Ahmet Saim (Turgut) Aktansel, Türk spor tarihinin gelişimine katkı sağlamış bir spor adamı ve idealist bir eğitimcidir. Henüz lise öğrencisiyken İstanbul'un en eski spor kulüplerinden olan Vefa İdman Yurdu'nun kuruluşuna öncülük ederek birçok gencin sporla tanışmasına vesile olmuş, sağlıklı nesillerin yetişmesi için çaba sarf etmiştir. Kendisi de iyi bir futbolcu olan Saim Bey, aktif spor hayatını bıraktıktan sonra da spordan ve sportif faaliyetlerden kopmamış, uzun yıllar idarecilik, hakemlik ve spor yazarlığı yapmıştır. Sporculuğunun yanı sıra iyi bir eğitimci olan Ahmed Bey, yetiştirmiş olduğu öğrencileriyle de Cumhuriyet kadrolarının oluşmasına katkı sağlamıştır.

Bu çalışma Ahmet Saim Bey'in biyografisini ve Mısır'da Seydibeşir esir kampındaki sportif faaliyetlere ait hatıralarını konu almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Saim Bey, Vefa İdman Yurdu, Spor, Seydibeşir, Futbol

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü; Assist. Prof. Dr., *Atatürk University, Faculty of Letters, Department of History*, serkan.erdal@atauni.edu.tr. ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8127-6855>.

Abstract

Ahmet Saim (Turgut) Aktansel was a sportsman, who contributed to the development of Turkish sport, and an idealistic educator. He conducted to introduce many young men to the sport by guiding the establishment of Vefa İdman Yurdu which is one of the oldest sport clubs of İstanbul when he was just a collage student and the he made many efforts for he development of healthy generations. Saim Bey, who was also a good footballer, did not leave sports activities and sport after finishing his career and gave service as a manager, referee and sportswriter. Ahmet Bey, who was a good educator as well as being and athlete, contributed to the development of Republic staff with the students he educated.

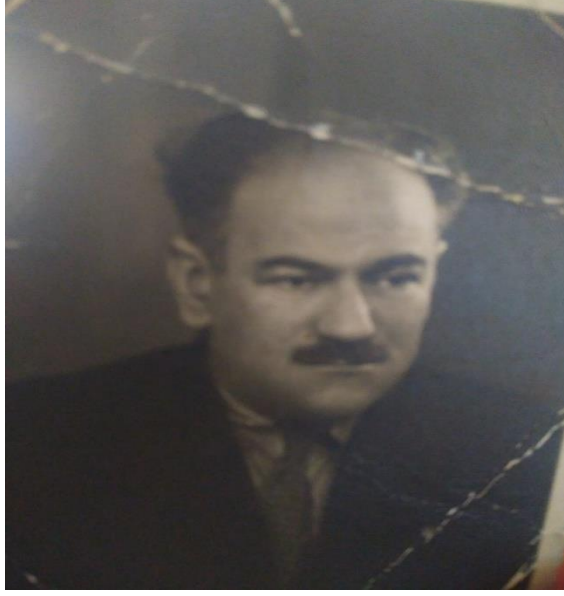
This study dwells on the biography of Ahmet Saim Bey and his captivity memories about sport activities in Seydibeşir prison camp in Egypt.

Key Words: Ahmet Saim Bey, Vefa İdman Yurdu, Sport, Seydibeşir, Football.

Giriş

Türk Türk spor tarihinin önemli simalarından Ahmet Saim Bey, 1 Temmuz 1895'de İstanbul Şehzadebaşı'nda Molla Kestel Mahallesi Çukur Çeşme semtinde dünyaya gelmiştir.

Babası Galata Gümrüğü muayene memurlarından İsmail Hakkı Bey, annesi ise II. Abdülhamit'in saltanat yıllarında sarayda musiki hocalığı yapmış olan Fatma Lütfiye Hanım'dır. Baba tarafından Kafkasya kökenli ve Çerkez asıllı olan Saim Bey'in dedesi Mehmet Şükrü, onun babası ise Ruslara karşı verdiği mücadelede Şeyh Şamil'e silah arkadaşlığı yapmış olan Mehmed Nuri Efendi'dir (İstanbul Ansiklopedisi, 1958: s. 559). Mehmet Nuri Efendi, Şeyh Şamil'in Ruslara karşı başlatmış olduğu mücadeleyi kaybetmesi ve esir düşmesi üzerine Karadeniz yoluyla Anadolu'ya göç ederek Kastamonu'ya yerleşmiştir. Annesi ise o günkü idari tak-simata göre Kastamonu vilayetine tabi Kangırı (Çankırı) sancağının Çerkez kazası nüfusuna kayıtlı olup İsmail Hakkı Bey'le evlendikten sonra İstanbul'a yerleşmişlerdir.

Fotoğraf 1: Ahmet Saim (Turgut) Aktansel

İsmail Hakkı Bey ve Fatma Lütfiye Hanım'ın bu evliliklerinden dört erkek çocukları dünyaya gelir. İsmail Hakkı Bey, dedesine olan sevgiyi ve hürmeti aile içinde yaşatmak istediğinden dolayı 1890 yılında doğan ilk çocuklarına Mehmet Nuri adını verir. 1914 yılında Mekteb-i Tıbbiye'den mezun olduktan sonra cerrahi servislerde asistanlık yaparak uzman olan Mehmet Nuri Bey, yurdun çeşitli yerlerinde görev yaptıktan sonra Gaziantep Memleket Hastanesi operatörlüğüne atanır. Bir müddet burada çalıştıktan sonra İstanbul'da Sıhhi Müze Müdürlüğü'ne atanan Mehmet Nuri Bey bu görevdeyken 24 Aralık 1942'de 52 yaşında vefat eder (Erdem, 1948: s. 261).¹ Kardeşi Ali Galip Bey ise 1896 yılında doğmuş, Büyük Taarruz'a katılmış ve savaş sırasında şehit olmuştur. 1900 yılında doğan küçük kardeşi Mustafa Hayri Bey de çok istemesine rağmen – kardeşleri askere gittiği için – askere alınmamıştı. O da Ahmet Saim Bey gibi Vefa Lisesi'nde okumuş ve Vefa İdman Yurdu'nda futbol oynamıştı (Uçar, 2014-2015: s. 102.). İlkokul öğretmeni olan Mustafa Hayri Bey, girmiş olduğu psikolojik bunalım sonucu 22 Eylül 1939'da Sarayburnu'nda intihar ederek yaşamına son vermiştir.²

¹ 24 Aralık 1942'de vefat eden Nuri Aktansel'in vefat haberleri için bkz. "Müessif Bir Ziya", *Tan*, 25 İlk Kânun 1942/ 25 Aralık 1942, "Müessif Bir Ziya" *Cumhuriyet*, 25 Birincikânun 1942/ 25 Aralık 1942. Mehmet Nuri Bey aynı zamanda ölümünden hemen sonra Atatürk'ün yüzünün ve sağ elinin maskını yapan kişidir.

² Ahmet Saim Bey'in biyografisini hazırlarken yardımlarını esirgemeyen oğlu Mehmet Nuri Aktansel'e ve Adnan Demirtaş'a teşekkür ederim.

Ahmet Saim Bey'in biyografisinin ve Türk sporuna katkılarının incelendiği bu çalışma, Türk spor tarihi ve I. Dünya Savaşı sırasında İtilâf devletlerine esir düşen Osmanlı askerlerinin esir kamplarındaki faaliyetleri üzerine yapılacak çalışmalara az da olsa katkı sağlamak amacıyla kaleme alınmıştır.

1- Eğitim Hayatı

Koska semtinde bulunan Dâru'l-İlim vet-Talim Mektebi'nde³ başladığı ilköğrenimini 1902 yılı Laleli yangınında evlerinin yanması üzerine Anadolu Hisarı'nda bulunan Defterdar Mehmed Bey Mektebi'nde tamamlayan Ahmet Saim Bey, daha sonra Dâru'l-İlim vet-Talim Mektebi'nin rüştiye (ortaokul) kısmına kaydolar.⁴ Rüştiyeden mezuniyeti Ahmet Saim Bey için Vefalı yılların başlangıcı olur ve zamanla ismiyle özdeşleşecek olacak olan Vefa Sultanisi'ne devam eder.

2- Askerlik ve Esaret Hayatı

Vefa Sultanisi'nden mezun olur olmaz (Koçu, 1958: s. 560)⁵ 11 Ağustos 1915'de silahaltına alınan Ahmet Saim Bey, yaklaşık bir yıllık eğitimden sonra 3 Ekim 1916'da İhtiyat Zabıt Vekilliği'ne, 26 Ağustos 1917'de de İhtiyat Mülazim-i sani rütbesine terfi ederek I. Dünya Savaşı'na katılır. Savaş sırasında Makedonya ve Filistin cephelerinde görev yapar ("Saim Ağabey Dün Vefat Etti", *Her Gün*, 25 Ağustos 1949). Kendi ifadesiyle bu yıllarda "*vatan vazifesinde bulunan Vefalılardan zaman zaman gelen mektuplar Hindistan, Mısır, Sibiryaya gibi üsera karargâhlarının damgalarını taşıyordu*" ve mektuplarında üsera karargâhı damgası olanlardan biri de aslında kendisiydi (Saim Turgud, 1945: s. 416).⁶ Zira Ahmet Saim Bey, VIII. Ordu emrinde 46. Fırka 144. Alay 1. Tabur yaveri olarak Filistin Cephesi'nde görev yaparken 19 Eylül 1918'de İngilizlerle yapılan Nablus Muharebesi'nde esir düşmüştü. Yıllar sonra esir düştüğü anı şu cümlelerle ifade edecektir: "*Ettire si-*

³ Bünyesinde ilk ve ortaokul kısmı bulunan bu okul 1901 yılında Beyazıt ile Laleli arasında o zaman ki adıyla Koska semtinde açılmıştır. 1910 yılına kadar faaliyet gösteren bu okul özel İslam mektebi statüsündeydi. Bkz. Güçtekin, 2012: s. 35.

⁴ İsmail Hakkı Bey'in Şehzadebaşı'nda bulunan evinin Laleli yangınında tamamen yanıp kül olması üzerine eşi Fatma Lütfiye Hanım'ın saraydaki hizmetlerinden dolayı Sultan II. Abdülhamit aileye Anadolu Hisarı Küçüküsu'da yazlık bir köşk hediye etmiştir. Dolayısıyla Ahmet Saim Bey'in çocukluk yılları Vefa, Süleymaniye ve Anadolu Hisarı'nda geçmiştir.

⁵ Ahmet Saim Bey'in lise son sınıfta mı yoksa liseden mezun olur olmaz mı silahaltına alındığı konusunda bir takım ihtilâflar vardır. Ahmet Saim Bey adına Maarif Vekâleti tarafından düzenlenmiş olan sicil cüzdanında lise son sınıftayken silahaltına alındığına dair kayıt vardır. Milli Eğitim Bakanlığı Personel Daire Başkanlığında bulunan kayıtlarda ise Ahmet Saim Bey'in 11 Ağustos 1915'de silahaltına alındığı belirtilmiştir. Ölümü üzerine Her Gün gazetesinde yayınlanan biyografisinde de "*tahsilde iken*" silahaltına alındığı belirtilmiştir. ("Saim Ağabey Dün Vefat Etti", *Her Gün*, 25 Ağustos 1949.)

⁶ Ahmet Saim Bey Aylık Ansiklopedi'de kaleme almış olduğu Vefa Gençlik Kulübü adlı makalede Vefa İdman Yurdu idare heyeti ve üyelerinin Milli Mücadele yıllarında da Müdafaa-i Milliye ve Müdafaa-i Hukuk gibi örgütler içerisinde görev yaptıklarını ifade etmiştir. Bkz. Saim Turgut, 1945: s. 416.

perlerindeyiz; alay sancaktarı Mustafa Çavuş ki bir erkek güzeli, güzellik heykeli bir delikanlı idi:

-Sancağı ne yapacağız yaver bey? dedi.

Sancağı sırtından çıkardım, sırtı kırıp parçalayıp attık, sancağı öptük, katladık, yine öptük ve siperin kumlarını kazarak gömdük. Tam siperden çıkmak üzere idik ki, karşımızda, siperin üstünde bir süngü parladı ve dev gibi bir Hintli peyda oldu.

-Grek?!... Germen!...

Ben, Mustafa Çavuş ve adını hatırlayamadığım üç nefer bir tereddüt anı geçirdik.

-Biz... Müslüman!... Türk!... diye bağırdım.

Hintlinin gözlerinde bu sözümün ispatını isteyen bir ışık vardı. Kelime-i şehadet getirdim. Kelime-i şehadet getirdik. Hindlinin süngüsü bize çevrilmiş iken doğruldu, o da bizimle beraber Kelime-i şehadet getirdi ve eliyle:

-Siperden çıkın! Emrini verdi. Rumlar ve Almanlar tarafından işgal edilen Türkiye'yi kurtarmaya geldiğini sanan bu Hindli bizi esir aldı. ” (Koçu, 1958: s. 416).

Mısır'daki Seydibeşir ve Kuveysna üsera kamplarında yaklaşık iki yıl kalan Ahmet Saim Bey büyük bir ihtimalle 3 Mayıs 1920'de Türkiye'ye dönmüştür.⁷

3- Meslek Hayatı

Ahmet Saim Bey, esaretten döndükten bir süre sonra 8 Ocak 1921'de “*babasının yerleşmiş olduğu ve kendi çocukluğunun pek tatlı günlerinin geçmiş bulunduğu*” Anadoluhisarı'nda öğretmenlik mesleğine ilk adımını atar (Koçu, 1958: s. 560). Vekâleten Anadolu Hisarı Zükûr Mektebi muallimliğine atanan Ahmet Saim Bey, 9 Mart 1922'de de Darülfünun Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne kayıt yaptırarak eğitim hayatına kaldığı yerden devam eder. 7 Şubat 1923'de Anadolu Hisarı Zükûr Mektebi muallimliğine asaleten atanan Ahmet Saim Bey, 18 Ekim

⁷ 3 Mayıs 1920'de Mısır'daki muhtelif esir kamplarından 850'si zabıt ve 151'i de nefer olmak üzere 1001 kişilik esir kafesi Rio Pardo, 36 kişiden oluşan malul bir grup da Panama vapuruyla İstanbul'a getirilmiştir. (“Üsera Vürudu”, *Vakit*, 4 Mayıs 1336 / 4 Mayıs 1920) İkdâm gazetesi ise Mısır'dan gelen kafilenin 80'i zabıt, 1200'ü nefer olmak üzere 1280 kişiden oluştuğunu belirtmiştir. (“Mısır'dan Gelen Esirlerimiz”, *İkdâm*, 3 Mayıs 1336 / 3 Mayıs 1920) Nablus Muharebesi'nde esir düşen ve askeri safahatı Ahmet Saim Bey'le nerdeyse aynı olan Teğmen Cemil Zeki (Yoldaş) bu tarihte İstanbul'a gelmiştir. Bu durumdan hareketle Ahmet Saim Bey'in de bu tarihte İstanbul'a gelmiş olması muhtemeldir. Bkz. Berber, 1994: s. 12.

1925'e kadar bu görevde kalır. 19 Ekim 1925'ten 1 Ocak 1929'a kadar İstanbul Erkek Lisesi Muallim Muavinliği⁸ yapan Ahmet Saim Bey, 2 Kasım 1928'de tarih bölümünü bitirip diplomasını alınca da İstanbul Erkek Lisesi'ne stajyer tarih öğretmeni olarak atanır.⁹

1929 yılı Saim Bey'in hayatında çok önemli bir yer işgal eder. Zira Ahmet Saim Bey, 1 Eylül 1929'da yıllar önce öğrencisi olduğu ve “*feyz aldığı irfan ocağı*” Vefa Lisesi'nin orta kısmına öğretmen ve müdür muavini olarak atanır (Koçu, 1958: s. 561). Sırasıyla 1 Eylül 1932'de İstanbul Muallim Mektebi orta kısım tarih coğrafya muallimliği, 8 Ocak 1933'te Üsküdar Orta Mektep tarih coğrafya muallimliği ve müdür muavinliği, 30 Nisan 1937'de Adapazarı orta mektebi tarih coğrafya öğretmenliği ve aynı okulun müdürlüğü görevlerinde bulundu. Bu dönemde ağır bir hastalık geçirerek İstanbul'a dönmek zorunda kalan Ahmet Saim Bey (Her Gün, 25 Ağustos 1949), Vefa Lisesi'nde Tarih öğretmeni olarak çalışmaya başlamış ve vefatına kadar da bu görevde bulunmuştur.

4- Spor Hayatı

Ahmet Saim Bey'in sporla tanışması Vefa Lisesi'ne kaydolmasıyla başlar. Henüz 15-16 yaşlarındaiken Meşrutiyet'in getirmiş olduğu özgürlük ortamından yararlanarak birkaç arkadaşı¹⁰ ile birlikte 1908 yılında Vefa İdman Yurdu'nun ku-

⁸ Eskiden “orta mektep tahsilini ikmal ederek ilk mekteplerde muallim vazifesi görenlere muallim muavini” adı verilirdi. (T.C. Resmi Gazete, 29 Haziran 1930, Sayı: 1532, s. 9162.) Ayrıntılı bilgi için bkz. Yanardağ, 2020: s. 510-532.

⁹ Ahmet Saim Bey adına düzenlenmiş Sicil Cüzdanı ve Maarif Vekâleti Zatişleri Müdürlüğü'nde bulunan kayıtlar.

¹⁰ Vefa İdman Yurdu'nun kurucuları hakkında bir takım ihtilafli bilgiler mevcuttur. Osmanlı Arşiv kayıtlarında Vefa İdman Yurdu'nun Mühendis Ekrem, Mehmed Nuri ve Ahmet Saim (Turgut) beyler tarafından kurulduğu belirtilmiştir. (BOA, DH. EUM. 6. Şube, Dosya No: 53, Gömlek No: 78) Ancak Aylık Mecmua'da yayınlanan bir makalede Vefa İdman Yurdu'nun İstanbul Lisesi müdür yardımcısı Ahmet Tevfik, Akbaba gazetesi sahibi Yusuf Ziya ve İstanbul Lisesi muallim muavini Ahmet Saim (Turgut) beyler tarafından kurulduğu ifade edilmiştir. (“Eski Bir Spor Ocağı: Vefa İdman Yurdu”, *Aylık Mecmua*, No: 11, Şubat 1927, s. 12.) Aylık Mecmua'yı referans alan Mehmet Yüce'de aynı isimleri zikretmektedir. (Mehmet Yüce, *Osmanlı Melekleri: Futbol Tarihimizin Kadim Devreleri, Türkiye Futbol Tarihi – Birinci Cilt*, İletişim Yayınları, İstanbul 2019, s. 183.) Cem Atabeyoğlu ise Vefa İdman Yurdu'nun Ahmet Saim (Turgut), Zeki (Baban), Südi Cavid, Tevfik (Kut), Yusuf Ziya ve Sabri beyler tarafından kurulduğunu iddia etmektedir. (Cem Atabeyoğlu, “Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Spor”, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 6, İstanbul 1985, s. 1492.) Aylık Ansiklopedi ise başta Ahmet Saim (Turgut) Bey başta olmak üzere Hasan Ali Yücel, Ali Nihat Tarlan, Sıddık Sami, Osman Remzi Kökner gibi çeşitli meslek gruplarına mensup yaklaşık otuz kişinin ismini zikretmektedir. (Saim Turgut, “Vefa Gençlik Kulübü”, *Aylık Ansiklopedi*, No: 13, Mayıs 1945, s. 416.)

rucuları arasında yer almış ve bir numaralı üyesi olmuştur.¹¹ Vefa İdman Yurdu'nun 1909 yılında faaliyetlerini artırmasında ve geniş kitleler arasında yayılmasında Ahmet Saim Bey'in büyük rolü vardı. Ahmet Saim Bey ve arkadaşlarının gayretleriyle Vefa İdman Yurdu, futbolla başlayan faaliyetlerine atletizm, izcilik, patenli ve patensiz hokey, tenis ve voleybol branşlarını da ekleyerek adından söz edilen bir spor kulübü olmayı başarmıştır. Ünlü tarihçi ve yazar Reşat Ekrem Koçu "dostum" dediği Ahmet Saim Bey'in bu dönemini şu cümlelerle ifade etmiştir: " O zamanlar Türk sporunun en canlı sahnesi, Yenibahçe'deki Hastane Çayırı idi. Saim Turgut, bu çayırda Vefa futbol takımının sol hafı olarak as şöhretlerden biriydi. Bu yıllar içinde güreşe de merak etmiş amatör olarak güreşmiş fakat kendisine bir doğuş kabiliyeti olarak müjdelenen pehlivanlık şöhretine her nedense ehemmiyet vermemişti ki çıplak göğsünü ve pazularını görenler, pek haklı olarak onu, meydana delikanlılara bırakmış bir eski pehlivan sanırlardı." (Koçu, 1958: s. 560)

Spor camiasında "şanlı" lakabıyla anılan Ahmet Saim Bey, sadece Vefa İdman Yurdu'nun değil aynı zamanda Kumkapı ve Süleymaniye kulüplerinin de kuruluşuna öncülük etmiştir. Hatta son zamanlarında birkaç yıl da Ankara'da Muhafızgücü'nde çalışmıştır (Aktansel, 1958: s. 463).

I. Dünya Savaşı sırasında İngilizlere esir düşen ve esaret hayatında da spordan kopmayan Ahmet Saim Bey, esir kamplarında öncülük ettiği sportif faaliyetler sayesinde kendi değeriniyle; "bu gayretler çok şükür memlekete, esir düşen evlatlarının ömürlerinin tembellikle geçmesine mani, sağlam birer vücutla dönmelelerine sebep" olmuştur.

¹¹ Vefa İdman Yurdu'nun kuruluş tarihi hakkında da bir takım ihtilafli bilgiler mevcuttur. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nda Vefa İdman Yurdu'na ait iki farklı kayıt vardır. Kayıtlardan ilkinde Vefa İdman Yurdu'nun 6 Mayıs 1327/19 Mayıs 1911'de İstanbul'da Şehzadebaşı'nda Fevziye Caddesi'nde Hilal Bahçesi'nde " Vefalılar meyânında kavi ve daimi münasebetler tesis ederek rabita-yı uhuvveti temin eylemek" amacıyla kurulduğu ifade edilmiştir. (BOA, DH. EUM. 5 Şube, Dosya No: 79, Gömlek No: 30) İkinci kayıta ise Mühendis Ekrem Bey, Mehmed Nuri ve Ahmet Saim (Turgut) beyler tarafından 29 Teşrin-i sani 1332/ 12 Aralık 1916'da Şehzadebaşı'nda Darülfünun karşısında bulunan daire-i mahsusada "idmanla iştigal ederek kavi uzuv ve sağlam fikirler yetiştirmek amacıyla" kurulduğu belirtilmiştir. (BOA, DH. EUM. 6. Şube, Dosya No: 53, Gömlek No: 78.) Buna rağmen birçok eserde Vefa İdman Yurdu'nun 1908 yılında kurulduğu belirtilmektedir. Aylık Mecmua ve Büyük Gazete kesin bir tarih vermeden Vefa İdman Yurdu'nun 1325/1909 evailinde yani başlarında kurulduğunu iddia ifade etmektedirler. ("Eski Bir Spor Ocağı: Vefa İdman Yurdu", *Aylık Mecmua*, No: 11, Şubat 1927, s. 12.; "Vefa İdman Yurdu", *Büyük Gazete*, No: 59, 8 Kânun-i evvel 1927/ 8 Aralık 1927, s. 10.) Ahmet Uçar ise makalesinde 10 Eylül 1908'de kurulduğunu belirtir fakat kaynak göstermez. (Uçar, "Vefalı Saim", s. 103.) Türk spor tarihinde köklü bir geçmişe ve önemli bir yere sahip olan Vefa İdman Yurdu ile ilgili maalesef ciddi bir çalışma yoktur. Böylesi önemli bir spor ocağının şimdilik kaydıyla nizamnamesinin dahi ortaya çıkarılmaması bu gerçeğin en büyük delilidir.

Aktif spor hayatını bıraktıktan sonra da Türk sporuna katkı sağlamaya devam eden Ahmet Saim Bey, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın kuruluşunda¹² önemli çaba sarf etmiştir (Atabeyoğlu, 1993: s.172). Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın 1923 yılı Nisan ayında yapılan kongresinde¹³ yönetim kurulu üyeliğine seçildi (Spor Âlemi, 11 Nisan 1339). Üç dönem bu görevi yürüttükten sonra Beden Terbiyesi İstanbul bölgesinde senelerce hakem komitesi üyeliğinde bulundu (Her Gün, 25 Ağustos 1949.; Akşam, 25 Ağustos 1949). İlk spor yorumcularından olan Ahmet Saim Bey, Reşat Ekrem Koçu'nun yayınladığı İstanbul Ansiklopedisi'ne spor başta olmak üzere birçok konuda makaleler yazarak katkı sağlamıştır.

Uzun zamandır safrâ kesesinden rahatsız olan Ahmet Saim Bey'in ağrıları artınca 16 Ağustos 1949'da hastaneye kaldırılır ve yapılan tetkikler sonunda ameliyatına karar verilir. Vefa Lisesi mezunlarından Doktor Kâzım İsmail Gürkan tarafından ameliyat edilen Ahmet Saim Bey, “*bu derdinden halâs olmak için yürüyerek gittiği hastahanedeydi*” 24 Ağustos 1949'da henüz 54 yaşındayken vefat etmiştir (Koçu, 1958: s. 561). Cenazesi 25 Ağustos 1949'da öğle namazını müteakip Fatih Camii'nden kaldırılmış, Vefa Stadi'nda yapılan törenden sonra Edirnekapı Şehitliği'ne defnedilmiştir (Her Gün, 25 Ağustos 1949; Akşam, 25 Ağustos 1949).

¹² T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nda bulunan kayıtlarda Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı adında bir cemiyetin kurulduğu ve 5 Kânun-i evvel 1337/ 5 Aralık 1921'de de ruhsatname alabilmek amacıyla resmi makamlara müracaat ettiği anlaşılmaktadır. (BOA. DH. HMS. Dosya No: 4-1, Gömlek No: 4-183.)

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın ilk üyeleri arasında Altınordu İdman Yurdu, Anadolu İdman Kulübü, İdman Yurdu, Beylerbeyi Terbiye-i Bedeniye Yurdu, Türk Gücü, Darüşşafaka Mezunin-i Terbiye-i Bedeniye Yurdu, Süleymaniye Terbiye-i Bedeniye Yurdu, Galatasaray Terbiye-i Bedeniye Kulübü, Fenerbahçe Spor Kulübü, Kumkapı Terbiye-i Bedeniye Yurdu, Nişantaşı Terbiye-i Bedeniye Yurdu, Vefa İdman Yurdu ve Hilâl Spor Kulübü vardır. (BOA. BEO. Kutu No: 4710, Gömlek No: 353224.)

¹³ “Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Kongresi”, *Tevhid-i Efkar*, 10 Nisan 1339 / 10 Nisan 1923.

Fotoğraf 2: Ahmet Saim Bey ve Eşi Mesadet Hanım

Ahmet Saim Bey, Üsküdar Kız Lisesi'nde görev yaparken kendisi gibi muhacir bir aileye mensup olan öğrencisi Mesadet Hanım'la evlenir. Baba tarafından Arnavut, anne tarafından Çerkez asıllı olan Mesadet Hanım'ın ailesi de Balkan Savaşları sırasında Makedonya Kalkandelen'den göç ederek İstanbul'a yerleşmiştir. Ahmet Saim Bey vefat ettiğinde geride Saadet Sevinç¹⁴, Hatice Ece ve Sevimcan adlarında üç kız, Vefa Turgut, Mehmet Nuri ve Yücel Kut adlarında da üç erkek olmak üzere altı çocuk bırakır. Henüz yirmi dokuz yaşında dul kalan Mesadet Hanım kendisini en büyüğü on iki yaşında en küçüğü ise bir buçuk aylık olan çocuklarına adar.¹⁵ Büyük bir gayret ve fedakârlıkla çocuklarını büyötmeye çalışan Mesadet Hanım, uzun yıllar ilkokul öğretmenliği ve İstanbul Belediyesi'nde arşiv memuru olarak görev yapmıştır. 3 Mart 1969'da vefat eden Mesadet Hanım, Edirnekapı mezarlığında eşi Ahmet Saim Bey'in ve oğlu Yücel Kut'un yanına defnedilmiştir.

¹⁴ Devlet tiyatrosu sanatçısı ve oyuncu olan Saadet Sevinç 27 Kasım 1937'de İstanbul'da doğmuştur. Çeşitli üniversitelerde diksiyon, konuşma, tiyatro ve ikna dersleri vermiştir. Şehnaz Tango, Asmalı Konak, Tatlı Hayat, Büyük Yalan, Evdeki Hesap, Şarkılar Seni Söyler, Kadın Severse gibi birçok dizi rol almıştır. Yakalanmış olduğu ALS hastalığıyla uzun yıllar mücadele eden Saadet Hanım, 25 Ağustos 2011'de vefat etmiştir.

¹⁵ Türkspor Âlemi Mecmuası Yazı İşleri Müdürü Zahit Gürsan, 27 Ağustos 1949'da Her Gün gazetesinde kaleme aldığı bir yazısında Ahmet Saim Bey'in, Vefa Spor Kulübü'ne ve insanlığa hizmetlerinin karşılığı olarak geride bıraktığı çocuklarına yardım edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Gürsan'a göre "Vefa Kulübü Saim Turgut kupasını hemen bu sene ihdas etmeli, dört büyük kulübümüzün Vefa stadında her sene bir tek maç Vefa Kulübü'yle yapmalı bunun hasılatı kulübün tayin edeceği bir heyet veya mevcut idare heyeti emriyle bu altı yavrunun maiyet ve tahsiline tahsis edilmelidir." (Zahit Gürsan, "Teklif Ediyoruz: Saim Ağabey", Her Gün, 27 Ağustos 1949.)

Sonuç

Bir avuç spor meraklısının var oluş mücadelesi verdiği, kale yerine kapının kullanıldığı, sporun sermaye ile tanışmadığı, bir yandan çamurlu zeminle diğer yandan da ıslanınca dört beş kiloyu bulan futbol topuyla mücadele edildiği, herkesin bir lakaba sahip olduğu ve lakabıyla anıldığı dönemde “şanlı” lakabıyla bilinen Ahmet Saim Bey, Türkiye’nin en eski spor kulüplerinden Vefa İdman Yurdu’nun kurucusu olup, Türk spor tarihinde önemli hizmetler yapmış bir kişidir.

I. Dünya Savaşı başladığında Ahmet Saim Bey de her Türk genci gibi vatan hizmetine koşmuş, İhtiyat Zabiti olarak Makedonya ve Filistin cephelerinde görev yapmıştı. 19 Eylül 1918’de Filistin Cephesi’nde İngilizlere esir düşen Ahmet Saim Bey, Mısır’da Seydibeşir ve Kuveysna esir kamplarında yaklaşık iki yıl esaret hayatı yaşar. Esir kamplarında kendisi gibi sporcu arkadaşlarıyla birlikte kurmuş oldukları çeşitli spor kulüpleri vasıtasıyla yüzlerce esir vatan evladının boş vakitlerini faydalı uğraşlarla geçirmelerine ve evlerine sağ salim dönmeleri yardımcı olmuştur.

Sporcu, idareci, futbol hakemi ve spor yazarı olarak uzun yıllar Türk spor hayatının gelişmesi için çaba sarf eden Ahmet Saim Bey, gerek sporculuğunda, gerek hakemlik hayatında gerekse öğretmenlik yaptığı sırada bütün sporcuların, idarecilerin, amirlerinin ve öğrencilerinin hürmetini ve sevgisini kazanmış birisiydi. Eğitim camiasında çok sevilmiş, kıymetli bir sporcu, idareci, muktedir bir öğretmendi. Ahmet Saim Bey, mesleğini, öğrencilerini, öğretmeyi, yaşamayı sevgiyle harmanlamış idealist bir eğitimciydi. Ömrünün sonuna kadar spora ve gençliğe daha fazla hizmet edebilmek amacıyla mesai harcayan Ahmet Saim Bey, sevdiğine bütün asalet ve necabetiyle bağlı, en sıkıntılı günlerinde bile yüzünden tebessüm eksik olmayan, zengin olmamasına rağmen oldukça cömert, taklitte erişilmez bir hüner sahibiydi.

Mısır Üsera Karargâhında Spor Hatıraları¹⁶

Fotoğraf 3: Mısır’da Kuvvetli Türk Üsera Takımı

¹⁶ Hatıralar 8 Nisan-29 Temmuz 1920 tarihleri arasında Spor Âlemi mecmuasında Ahmet Saim (Turgut) Bey tarafından kaleme alınmıştır.

(mehacim) Nuri, Süreyya, Kerametdin, Hayri Cemal, Rızvan (sol açık), (muavin) Cevad, Cemal Faris, Hüsnü, (müdafii) Nazım, Şehabettin, (kaleci) Resul beyler.

Bugün muhterem karilerimize arz ettiğimiz resimlerden biri esir olan, aylardan ve senelerden beri Kuveysna, Seydibeşir, Tura karargâhlarında ömürlerinin mühim bir kısmı esaret acılarıyla geçen zabitan kardeşlerimizin bir takımudur. Bunun gibi birçok takımlar, kulüpler teşkili ile esarete futbol ve idman için çalışılmış, uğraşmış, yoksuzluk içinde bir varlık gösterilmiştir. Esarete hakikaten, futbol, alaturka, alafranga güleş, meç, eskrim, İsveç usulü jimnastik, (demir paralel ağaçlar üzerine çimentodan yapılmış, döndürülmüş gülle) irtifa, tahammül-i sür'at koşuları gibi idman pek ilerlemiş, yayılmıştır. Futbol bilen vaktiyle seferberlikten evvel oynamış veya askerlik esnasında mümkün mertebe pek az bile oynamış zabitan efendiler, bu hususta pek büyük hizmetler etmişler. Ve bilmeyen diğer kardeşlerine öğreterek efradı da bu suretle alıştıranak başlatılan bu hayat neticede civarda bulunan komşu karargâhlara sirayet etmiş, buna diğer kısımlar da ilave edilmiş, o kadar terakki etmiş ki bu husustaki müsabakalar, İngiliz ve esir Alman zabitanına da arz edilmiştir. Ve birçok oyunlar arasında muvaffakiyetlerle tarih hatıratını söylemişlerdir. Futbol idmana teşvik hususunda İngiliz zabitanının, karargâh kumandanlarının pek çok teşvik ve tergiblerine nail olmuştur.

Bilhassa bu hususta temasta bulunduğum Seydibeşir Kuveysna karargâhları arazi itibariyle ve kumandanlarının gösterdikleri kolaylıklar dolayısıyla pek bahtiyardılar. Arazi diyorum, çünkü Mısır'da esir bulunan zabitan ve efrad futbolu kum üzerinde oynamaya mecburdurlar. Esarete bir idmancı sert, düz, kumsuz veya kumu az bir yer bulursa cidden bu onun için en büyük sevinçtir.

Kuveysna da bu kuma alışmış olan futbolcular, Seydibeşir'in sert ve az yeşil çayırını gördükleri zaman pek ziyade sevinmişlerdi. Bu güzel yer, orada karargâhın futbol takımlarını pekiyi bir surette büyümesine sebep olmuştur. O kadar ki burada oynanan bu oyuncu denebilir ki, pek az zaman sonra, İstanbul'da göreceği oyun sahalarında – çamura rağmen – oyun oynamakta müşkülât çekmez.

Fakat Tura, Manya üsera karargâhlarında bulunan idmanlılar bütün oyunları kum üzerinde olduğu için buranın oyun yerlerinde koşmaları bile pek güçtür.

İşte bunun tesirini esaretten gelen oyuncularını biraz tedkik bize pek açık surette göstermektedir. Bu gibi şerait altında çalışan, didinen, uğraşan idmanlıların futbol takımlarından birincisini bugünkü nüshamızda arz ettik. Bundan sonra iki haftada da idmanlılara dair malumat vereceğiz.

Esaretten gelirken burada bulunan futbolcu, idmanlı kardeşlerine arz-ı hürmet ve selamlarını takdime beni memur ettikleri cihetle umumunun bu husustaki hissiyatını bildirmeyi bir vecibe bilirim.

Esarete Kuveysna 'da T Kampı Seydibeşir 'de A Kampı Türk Kulübü Derneği Azasından Saim (Spor Âlemi, 8 Nisan 1336/ 8 Nisan 1920).

Ordunun, memleketin, dolayısıyla esaretin son vaziyetlerinin verdiği acıları teselliye, zaten cephede yorulan, üzülen bilhassa birkaç kısmında sıtma ile zayıf, tahfif bir hale gelen vücutları diriltmek için çalışmak, uğraşmak gibi vazifeyi takdir eden genç zabitan esirliklerinin ikinci ayına kalmadan hemen büyüklerinin de himmet, gayret, teşviki ile biraz eser göstermeye başladılar.

Bu öyle başlayıştı ki zannederim Avrupa 'nın her tarafında belki de İngilizce 'de pek ziyade yapılmış olan "Türk gibi başla, İngiliz gibi takip et" darb-ı mese-lini tashih ve tadil ederek Türk gibi başladı. Azimli, sebatlı, vefalı bir Türk gibi takip etti.

Bu fikir, orada yoksuzluk, iaşe, idare gibi düşüncelere rağmen memleketin istikbaldeki her hangi bir vaziyetinin, umumi ve hususi yaşamlarının her halde sağlam vücutlara hastalıktan, keyifsizlikten hissesi olmayan veya nispeten az bulunan salim bir düşünceye ihtiyacı olduğunu takdir ettirdiği için, muhitin de mecburiyeti pek çok temeller üzerine yerleşti. Bu halde genç zabitan efendiler teşebbüs ederken kendilerinden büyük rütbeli zabitan beylerden teşvik, himaye, muavenet gördüler. Yalnız idman hususunda değil, mühim işlerde gençliğe pek büyük fedakârlık etmiş olan bu zevat-ı kiramin pek çok adetlere yükseldiğini iftiharlarla şuracıkta zikretmeyi bir borç, bir şükran bilirken, mümkün mertebe sırası geldikçe muhterem isimlerini de sade meslektaşlara değil vatana, şu memleketin tarih-i hazinine arz etmek isterim.

Fotoğraf 4: Tura Osmanlı Zabitan Üsera Karargâhında Birinci Kamp Birinci Tim

Ahmed Hamdi, Hafız Mehmed, İhsan, Nüzhet, Mehmed Hilmi, Şükrü, Cemil, Turgut¹⁷, Ömer Faruk, Mehmed Necip beyler

İlk zamanlar idman, futbol diğer kısımlar ikinci esaret ayını müteakip eser göstermeğe başladı diyordum.

Hakikaten ilk zamanlar birçok noksanlar içinde doğan bu his esir zabitanın fotin ve ayakkabılarını kum sahaları üzerinde sarfa başladı. Birer pantolona malik zabitanın biricik pantolonlarının kesilmesini takip eden sıralarda sıcakta inzimam edince hemen iş değişti. Birer uzun çorap ihtiyacı kendini gösterdi. Ayda 285 kuruş alan bir mülazım, o sırada hemen hiç bir şey alamayan bir zabıt vekili, bir zabıt namzedi efendi pek çok müşkülat karşısında bulundu. Bu yoksuzluk bu zavallıların değil futbol oynamasına hatta idman kısımlarından birine bile intisabı için onu derin derin düşündürüyordu. Fakat bu sırada 500, 600 zabıt efendiden ibaret esaret tel örgüleri içinde kapanmış kasabacık ahalisi bir şeye daha teşebbüs ettiler. Hemen her zabıt efendi bu hususta bulunduğu tele ait idman derneğinin aza-yı fahrisi veya faili oldu (Spor Âlemi, 22 Nisan 1336/ 22 Nisan 1920).

İşte bu suretle hemen temasta bulunduğum Seydibeşir Kuveysna kamplarında her telde birer idman yurdu, birer dernek vardı. Bu teşkilatın aynı Kahire civarındaki Tura karargâhında mevcut olduğu da tezahür etti. Yalnız eskilik itibariyle ve dört karargâhtan ibaret Seydibeşir'de pek evvelce başlamıştı. Seydibeşir'in sahile yakınlığı – hele bir karargâhın deniz kampı namıyla meşhur olanının hemen deniz kenarında olması – burada yüzücülüğün de terakkisini temin etmiş idi.

İşte bu faaliyetler, bu vesileler cidden beraberliğin, birlik, aile hisleriyle müzeyyen büyük, küçük, ihtiyar, genç kalplerde pek daimi hatıralar bıraktı. Evvelce birbirlerini tanımayan, her biri cephenin bir tarafında hissesine düşen vazifesi ile meşguliyeti ile sağındaki, solundaki kardeş, hemşehri, vatan ve dindaşını layık ile öğrenemeyen, koca bir ordunun bakiyesi maalesef esarete tanıştılar. Birbirlerine alıştılar, vaktiyle mukaddes bir gaye için uğraşan bu koca kitle, şu teller içinde de aynı bir emel için çalıştılar ve cenab-ı hakka teşekkürler, hamd-ü senalar olsun ki bu hususta sebat ederek pek çok kıymetli semereler elde ettiler.

Esaretin ilk günlerini hatırlıyorum. Tasavvuruna bu aciz kalemin muvaffak olamayacağı bir haldi. Zayıf, tahfif, hasta zabitan ve efrad manzaralarını gözümün önüne getiriyorum da... O zamanki halleriyle şimdiki sıhhat ve afiyetleri arasındaki farkı görünce sevinmemek, şükretmemek kabil değil.

Vaktiyle yerinden kalkamayacağı kadar hasta olan şu zabıt efendi (...) fırkasının (...) inci alayında idi. Isıtmadan başını kaldıramıyordu, bak şimdi maşallah gibi sözler, pek çok işitilir. Bütün bunları temin eden bu vesile ile vatanına bu

¹⁷ Burada ismi geçen Turgut, Saim Turgut Bey'dir.

kadar hizmet eden muhterem büyük rütbeli zabitan efendilerle diğer zabitan kardeşlerime – haddim olmayarak – takdirlerimi, tevkirlerimi ve bu suretle gençliğe, evlatlarına diğer hususatta olduğu gibi bunda da nezaret, teşvik, şefkatlerinden biran uzak bırakmayan o muhterem zevata teşekkürlerimi arz ederim.

Kuveysna'da İdman ve Futbol

Esaretin üçüncü ayının son günlerine doğru burada hemen hemen futbol ile biraz da alaturka, alafranga güreş, İsveç jimnastiği kendini gösterdi. Bir bir faaliyet başladı.

Bir gün bizi sıkkan bu dar sahada yalnız bir mavi göl, sıcak yakıcı bir güneş ile dört duvardan başka bir şey görmediğimiz bu çöl ortasında bin türlü can sıkıntıları, esaret üzüntüleri, memleketten habersizlik, aileden mektupsuzluk, düşünceleleriyle dört, beş arkadaş baş başa düşünürken kalbimizde burada yapılacak bir meşgale bulmak hayati ve ümidi vardı. Lisan tahsili...

Onu da bulduktan sonra, bir şey daha fikrimizi kurcaladı. Bizi başka şeyler düşündürmeyecek, oyalayacak bir iş daha. İdman eğlenceleri... İdmandan ne yapabiliriz?...

Şimdiki halde İsveç jimnastikleri. Fakat başka bir meşgale daha, İngiliz zabitanı muvafakat ederse futbol. Hemen ısmarlayalım gelsin, oynamaya başlayalım. Bir teşkilat bir kulüp lazım. Bunu taraf taraf bir birine bildirmeden herkes düşünmüş. Bir gün bu düşünceler çarpıştı, karşılaştı

Kampta şöyle Vefa Yurdu kapital muallimi Kani Bey kardeşimle bu hususta baş başa vermiş düşünüyorduk. Her halde bu teşebbüsümüzü meydana koysak diyorduk. Hemen işe başlandı. Buna beraberce çalışacak arkadaşlar, meslektaşlar ararken diğer taraftan da elyevm Altınordu birinci takımında oynayan İsmail Münim Bey'le hal-i hazırda Vefa Yurdu birinci takım azasından Ali Eşref Bey kardeşlerimiz diğer taraftan da elyevm esarete Seydibeşir dördüncü karargâh birinci Türk Kulübü ayak topu derneği reis-i sanisi İzmirli Baytar mülazim-i evveli Hasan Basri Bey kardeşlerimiz de bu fikrin tatbikine başlamışlarmış ki bir gün bu beş fikir karşılaşmıştı.

Ve Kuveysna'da üçüncü telde Türk Kulübü ayak topu derneğinin temel taşı atılmış oldu. Bu telde Türk Kulübü hareket ederken komşumuz ikinci telde de Darüşşafaka birinci takım azasından Hamid Beyle refiki Beşiktaş terbiye-i bedeniye kulübü azasından Süreyya Bey birkaç rüfekaıyla Türk Yıldızı'nı parlattılar.

Aynı karargâhın birinci telinde de İstanbul Sultanisi mezunlarından Altınordu Kulübü azasından Hayri Cemal Bey de refikleri Ramazan, Cemal Faris, Kerami beylerle bir kulüp daha tesis ettiler. Zekazik üsera karargâhının buraya nakline kadar bu üç kulüp mükemmel surette çalıştılar. Kum üzerinde pek heyecanlı oyunlar yapmaya alıştılar.

Bundan bilahare Zekazik'ten gelen kampta Gürbüzler Derneği namıyla pek meraklı ve faal bir heyet daha ilave etti. Bu kulübü de Beşiktaş ve İstanbul kulüpleri kalecisi Resul Bey, İstanbul Sultanisi mezunlarından Süreyya Bey teşkil etmişlerdi. Bu suretle her tel bir kulübe, Kuveysna zabitan karargâhı dört çalışkan idman heyetine nail olmuştu (Spor Âlemi, 9 Mayıs 1336/ 9 Mayıs 1920).

Bu dört tel, dört tane iyi, sebatlı idman heyetine malik olduktan sonra işe başlamak, çalışmak devresini de beklemek pek çok sürmedi. Bu azim, yeisli ve hüznünlü bir sükûn içinde bulunan efkârı canlandırdı. İdman ve kısımlarına belki o zamana kadar başını çevirip bakmamış veya bakamamış şahsiyetler, kampın bir köşeciğinde, koğuşlar arasında, kumun oldukça sert ve düz sahasında mümkün merteye yükselen, havalara doğru bazen çıkan fakat katı yerde olduğu gibi sıçrayamayan, yerlere yuvarlanan bu toparlağın ne olduğunu, neden yapıldığını, faidesi olup olmadığını aramaya, sormaya başladılar. Her memlekette olan inkılabı takip eden doğan tenkidler bu küçük esaret beldesi olan şu teller arasında da kendini gösterdi. Fakat... Her şeyi sükûnet ile dinleyip anlamak, sonra itiraz etmek hassasına malik olanlar bu hali günden güne merak ile takip ettiler. Biraz sonra beraber çalıştılar ve çalışanları, bütün idmancuları teşvik ettiler.

İlk ayın birinci ve ikinci haftaları bir idmanı, faraza bir alafranga güreş, İsveç jimnastiklerini, bir futbol oyununu seyreden 100 zabıt efendi iken ayın nihayetinde 300'e kadar yükseldi. Buna bir mühim miktar da kamp dâhilindeki efratta ilave edildi. Sonraları bu zevat, alaturka ve alafranga güreşleri seyrederken birden bire futbol, kapitalin nazariyatını da istediler. İşte o zaman bilen bilmeyen arz ve izah etti. Son zamanlarda oynamayan fakat sizin tele, sizin burada mensup bir efendi, oynadığınız oyunu (en ince noktalarına kadar diyeceğim) tenkid hakkını, cesaretini kendinde görür gibi oldu. Ve buna kulaklarıyla işiten pek çok arkadaşlar var.

*Bu kadar yapılan idman, bütün kısımlarıyla ve hele futbol pek çok kimsele-
rin en unutulmayacak metin hatıralarını teşkil etti...*

Bundan sonra, top, ayakkabı, çorap, pantolon, forma getirmek oldu. 3 tel faaliyete çalıştılar. İlk defa topu – Kuveysna'da – getirten talihi neticesi, Kuveysna karargâhı ikinci kampındaki Türk Yıldızı kulübü oldu. Bu en mühim bir mesele idi. Zira diğer kamplar, müteahhidin koca Kahire'de bir top bulup getirmesini pek çok zamanlar beklediler. Şaşılacak şey değil mi?... Mısır dahilinde futbolcusu çok olan bir memlekette bir top bulamadık... Bir top bulamamak esaretin en acılıklarından birini teşkil eder.

Esaretin bütün ihtiyacatını getirmeyi taahhüt eden – ki Osmanlı vatanında doğmuş, büyümüş olan - bu adamcağız düne - kadar kendi memleketinin hâkimi muhafızı olduğu unutulmaması lazım gelen bir ordu zabitanının şu isteklerini haftalarca salladı... Bu gün veya yarın...: “ Kahire'de yokmuş”, “ İskenderiye'ye

yazmış!...” gibi sözlerle zavallı zabitan her şeyde olduğu gibi bunu da zaman zaman bekletiler. Gözleri kampın tel örgülü, hemen büyük bir merasimle açılan kapısının her sabahki küşadına ve eşya almak üzere giden heyetin dönüşüne muntazırdılar. Zavallılar.

Fotoğraf 5: Seydibeşir Üsera Hayatında Birinci Kamp B Kısmı Birinci Takımı Oyuncuları

1-) Reis erkân-ı harp binbaşısı Galip Bey, 2-) Ali, 3-) Haki, 4-) Nazım, 5-) Hüsnü (kaptan), 6-) Hilmi, 7-) Kâmi, 8-) Fahri, 9-) Neş’et, 10-) İzzet, 11-) İbrahim Hakkı, 12-) Hüsamettin, 13-) Nurettin beyler.

Biz, Kuveysna karargâhı üçüncü kısmı bereket versin komşularla bir zamanlar geçindik durduk. Bir top bazı kere ikinci kısımda yuvarlandı, bazı kere üçüncü kısımda. Böylece bir zaman geçti. Mısır çöllерinin bir köşeciğine atılmış bir kısmı olan bizler, küçükler, bölüklerinin sa’y ve gayretleri, himmetleriyle aramızdaki samimiyet, kardeşlik, vatan, dindaşlık hisleri – tam manasıyla – muhafaza edilmiş bazı ufak meseleler müstesna hiçbir sızıltı verilmemeye gayret edilmişti.

Buna bilhassa üç kısımdan ibaret olan o zamanda o karargâhta üç kampın Osmanlı kumandanları olan vatan, ordunun cidden ekrem, necip bir evladı erkân-ı harp yüzbaşısı Ekrem, kamp kumandanı Binbaşı Selim, birinci A kampı erkân-ı harp Cevdet, Yüzbaşı Ulvi Bey efendilerin diğer rüfeka-yı muhteremelerinin pek halim ve selim büyük, ulvi düşünceleri de inzimam etmiş idi (Spor Âlemi, 30 Mayıs 1336 / 30 Mayıs 1920).

Bütün bu iyilikleri kampın, büyük rütbeli zabitanı, yüzbaşı ve alay müfettişi, tabur imamı, hesap memuru efendiler, diğer rütbeli zabitan tezyin ettiler.

Koca karargâhta, her telde de faaliyet başladı. Herkes ileride memleketin en ağır yükleri omuzlarına alacak olan bu gençliğin sağlam birer vücuda malik salim bir fikre sahip olmasına çalıştılar. Efkâr-ı umumiyyede hâsıl olan bu yenilik cidden gençliğe pek çok büyüklüklerin doğmasını, bu dar muhitte neler neler yapılabileceğini, alicenap zevatın nerede olursa olsun kahramanlıklar gösterip, hüznlerle dolu olan bu hayatın hüsnlerle de pek cemilane süsleneceğini, karanlık kalplerin bu cihetten bu vesilelerle pek ziyakâr, vefakâr olacağını bize ispat etti. Ve öyle hatıralar bıraktı ki bunların arasında birincisi zikre pek layıktır.

Jandarma mülazım-ı evveli Şükrü Bey, derneğin teşkilâtını hazırlamak için yapılan birinci toplantıda herkes aylık namıyla verilecek 5-10 kuruşun maksada layığı ile hizmet edip etmeyeceğini düşünürken – esaret çekmiş olanlarca malumdur – ilk dakikalardan itibaren geçen devreler münhatır edilirse adeta birer harika karşısında bulunuldu ve her halde kıymetli bir yadigar olan altın yüzüğünü hediye etmek gibi büyük bir fedakârlık gösterdi. Bunu jandarma yüzbaşısı, elyevm Of jandarma kumandanı Kahraman Bey'in gümüş bir tabakası takip etti. İşte bu emsali büyüklükler, Kuveysna üsera karargâhı T kısmındaki derneğin – Türk Kulübü'nün – temelini pek sağlam olarak attı.

Yine bu zamanlarda, bir kısım zabitan efendilerin ibrazından çekinmedikleri muavenetlerle pek mühim meblağlara varan piyangolar ve müsamereler vesaire tertibiyle yurdun ve diğer bunun gibi Kuveysna'da mevcut bilimum derneklerin büyümesine çalışabilecek bir hale gelmesi ve hemen bu ittifak ve ittihadı varan kuvvet pek çok sağlam vücutların, hakikaten tam manasıyla iyi idmanlıların esaret âleminden bile bu memlekete şu haliyle evvelden ihdasına sebep oldu ki bunun müsebbib-i muhteremlerini şu zavallı memleketin tarih-i harbini idman kısmında da şu suretle tevkiplerle, hürmetlerle kaydetsin. Ve bu tarih bunları, bu milletin hayırlı, eşraf evladını, şükranlarla münimane ve hamdane bir suretle karşılasın. Onları şu gecelerinin birer süreyyası olarak kabul etsin de tel örgülerinin kalem ile değil, hiçbir şey ile tasvir olunamayacak, yalnız görmekle bırakacağı hatıraları ezeli olan dikenli hayatında yaşayan veyahut yaşamaya mecbur edilen erbab-ı hamiyetin şu halleri düşünülerek şu hizmetler bir ufak nispet ile bu gün yahut yarın uhdelere düşecek vazife, çalışmak, çalıştırtmak hissesi hesap edilsin.

Öyle dimağlar, öyle vücutlar yetişsin, yetiştirilsin ki, bu günkü acı, ağır yüklerini atıye doğru biraz sabır, biraz mütehammil fakat pek çok gayretle, manevi kuvvetle götürürken o yükünde altından kurtulmanın kabil olduğunu anlasın. Bu kâfi...

Düşünülsün, düşünölsün ki, eğer bu vesileler, bu idmanlar, en ziyade öyle diyeceğim Kuveysna, Tura'da Zekazik'tekiler gibi devam etmek şartıyla muntazam ve hissi çalışmalar olmasaydı, bugün esarettten gelen ve daha da gelmekte olan bu memleketin zavallı evlatları ne şöyle, ne böyle hüsn-i niyetle, gayretle beş senelik

bir yorgunluktan sağlam bir halde değil, birçok emrazla malul canlı birer hastahane halinde gelirlerdi.

Mukadderata hiç şüphesiz iyi olmakla beraber beden ilminin din ilmine tercih eden Hazret-i beliğimiz (a.m.) in ümmeti olan şu ümmet bütün esaret âlemlerinde mesela Kuveysna'nın büyük çöllerinden bu gün yarın birkaç kum fırtınasıyla izleri bile kaybolacak kumluklarında 17 aylık orada geçen ömürlerinde 10'a varmayan şehidi, bütün manasıyla kimsesiz bırakmazdı.

Oranın şu hallerini gözümün önüne getiriyorum da pek yakından temas ettiğim için şu vatanın genç evlatlarının, bilhassa İstanbul gençlerinin – bereket versin yine – bir kısmının şu günkü hallerini ifadeye zaten aciz olan şu kalem de tasvirde bir kelime bulamıyor.

Ben de herkes gibi onlara “zavallı gençlik, zavallılar!..” demekten kendimi alamıyorum (Spor Âlemi, 3 Haziran 1336 / 3 Haziran 1920).

Bugün, esaretekine nispetle birçok cihetlerden her halde farklı olan şu yaşayışta mevcut gençliği harp senelerince layığı ile göre bilmek duya bilmek şerefinden mahrum olan 5-6 sene belki aralarında daha fazla müddetlerle ayrılmış, esaretten dönen mütehassır, müteessir mağmum kalpler bu halde görmemeliydi. Karşısında böylece bulmamalıydı... Onlar vatan için olduğu gibi, onun yüzünü güldürecek daha doğrusu güldürmeye en ziyade salahiyyet olanları, hayallerinde böyle yaşatmıyorlardı.

Onların senelerce gayretlerden, çalışma, didinmelerinden sonraki hakiki emelleri, arzuları netice itibariyle böyle olmadığı gibi gençliğin böyle bir halini akıllarına bile getirmiyorlardı. Onlar burada sağlam birer vücuda, salim birer fikre malik genç erkek kardeşler, onlara mukabil aynı sıfatlarla süslenmiş dinç ve gürbüz birer varlığa sahip bu neslin atisini temin edecek anneleri, genç hemşireleri bulmak arzu ediyorlardı. Halbuki; onlar geldikleri zaman gençlik aleminde yorulmuş, üzülmüş çehreler.... Kadınlığın genç kısmında da teşkilat itibariyle bazı küçük çelimsiz vücutlar buldular... Bu arzu edilmeyen şeylerdi... Bu hal onlarda umumi vatan düşüncesiyle büyük tesirler bıraktı...

(Burası böyleyken esarete kalan kardeşler neler neler yaptı? ... Nasıl çalıştı?.. İdmanı ne derecelere kadar ilerletti?...)

Kuveysna'da çalışmalar:¹⁸

Geçen beş numaralı yazılarımda da arz ettiğim üzere; bu kadar sağlam bir temele malik olan Kuveysna üçüncü telindeki Türk Kulübü Derneği'nden itibaren sola doğru başlayayım:

¹⁸ Kuveysna Mısır-ı süflada bir kasabadır. Civarındaki çölde 3 telden ibaret bir karargâh vardı. Telleri A, B, T diye ad alırlar. Cephe garp olmak üzere sağa T, ortaya B en sola A teli düşer.

Türk Kulübü: Sağındaki komşularının, geceli gündüzlü faaliyetlerini takdir, gıptalarla karşılayan T teli de fazla kalabalığından dolayı isimleri pek büyük bir yekûna varan gayyur zevata mazhardı. Bu müessisler, ona zahir olanlar, evvela üç, bilahare Zekazik karargâhının ilavesiyle dört tel olan bu karargâhın hiçbir kısmına nail olamayan büyük bir idman, futbol sahasının da yardımı ile her şeyi terakki ettirdiler. Bilhassa Mün'im, Nusret, Ali Eşref, Mecdi, Giritli İbrahim Hakkı, İhsan, Bursalı İsmail Hakkı, İzmirli Hakkı Beyler gibi gayretli zevatın himmet ve hep bütün azasının el birliği ile futbolu ilerlettiler... Bu takımlara mensup aza o suretle birlikte çalıştılar ki hemen hemen takım numaraları kaldırılmak, hepsi karıştırılmak karşılıklı oyun yapmak ihtiyacı pek ziyade duyuldu.

Bunu muhit yani idmanın, futbolun gençlik âleminde terakki, devam, sebatla çalışmasını arzı eden telde mevcut zabitan efendilerde alkışladı.

Kendi milletleri içinde bir birleriyle çarpışacak altı futbol takımının vücudunda gelmesini yine bu zevat bunlara yardım edilen gençler temin ettiler. Bu kitlenin bu hale gelmesine, Ziya, Müesser Ziya, Kâni, Hüseyin, Said Basri, İrfan Hakkı, Ekrem beylerin, fiili, Yüzbaşı Cemil, Hüsnü, Halil, Nihad, Ömer... ilh beylerin de maddi, manevi hizmetlerinin, teşviklerinin tesiri oldu.

Futbolda bu dernek şampiyon timler hazırlarken isimleri takdime pek layık idmancılar da yetiştirdi.

Alaturka güleş: Bu güleş seyredenler nazarında kıymet-i mevkii hakiki la-yıkıyla takdir ettiren hususi oyunlarıyla gayet iyi tesirler bırakan, yalnız kendi akran ve emsali içinde değil belki daha büyük olanlara karşı da tatbikte muvaffak olan aynı idmanda iyi bir koşucu yorulmaz bir futbolcu Vefa Yurdu azasından Hüseyin Beyle, Tufeyli Ahmed Bey güleşte pek terakki ettirmişler ve eskiden de bildikleri için birçok kimselerin öğrenmesine heveslenmesine sebep olmuşlardır (Spor Âlemi, 17 Haziran 1336 / 17 Haziran 1920).

Alafranga güleş: İlk defa bu telde alafranga güleşin yapılmasına, tamamıyla öğrenilmesine, girdiği muharebelerde birkaç yerinden yaralanmasına uzun harp senelerinin verdiği yorgunluğuna rağmen İhsan Bey sebep olmuştur. Bu gayret onu bilahare bildiklerini öğretmekten sonra, öyle bir hale getirdi ki... Yetişen bir rekabetle uğraşan arkadaşları tatbikatta kendisini pek müşkül mevkilerde bıraktılar, o bununla iftihar etti.

Bu tel dâhilinde alafranga güleşte yeniden yetişenler arasında bilhassa Enver Beyin, Hafız Şerafettin Efendi, -futbolda olduğu gibi – bunda da şayan-ı takdirdirler. Hele bilhassa Enver Bey, vazife-i askeriyesinin mühim bir kısmını Filistin cephe-i harbinin sağ cenahında bataklıklar arasında Behzefalık civarında ifa etmiş, oradan aldığı sıtma ile hafif, hasta, esir düşmüştü. İşte bu müthiş hastalıkla orselenen, esaretin ilk aylarında layığı ile harekete bile muktedir olamayan bu

genç, pek az zaman zarfında inayet-i hakla bunu da yenmiş, sağlam bir vücuda malik iyi bir idmancı bulunduğu gibi kampın da mükemmel bir futbolcusu olmuştur.

Hafız Şerafettin Efendi, diğer rüfekası gibi gençlerin gayret, sa'y-i himmeti, bu husustaki muvaffakiyetlerini bir müsamere münasebeti ile İngiliz zabitanı gördükleri vakit, bize nispetle bu güleşin daha fazla alakadar olan sahipleri veya komşuları, bunun yani alafranga bir şeyin Türklerde bu kadar terakkisine bilhassa harekât esnasında çabukluğa çok hayret ettiler.

Bunu uzun, yüksek atlayışlarda takip etti. Yüksek atlayışlarda yerin gayet yumuşak bir kum olmamasına rağmen ilk başlamalarda 1,4'ü atlamaya ihtiyat zabitanından Mecdi Bey, Faik Bey, Ali Eşref Bey, muvazzaf zabitan ve arkadaşlardan Burhan Efendi pek güzel sıçramalar yaparak muvaffak oldular. Bu güzel sıçramalarla yine müsamerede İngiliz karargâh kumandanlığının pek ziyade sürekli alkışlarına, birer birer takdirlerine nail oldular. Uzun atlayışta İsmail Uşaki Bey 4,5'te birinciliği kazanmıştı (Spor Âlemi, 1 Temmuz 1336/ 1 Temmuz 1920).

Sürat ve mukavemette pek çok muvaffak olanlar vardı. Gündüzün sıcaklığından gece mukavemet için çalışan dar bir saha olan bu yerin etrafını, 20,30 defa dönmeye muvaffak olurlardı ki kilometre hesabıyla epey bir miktara baliğ olurdu.

Futbol, futbolda sa'y ve gayretlerini arz ettiğim bu kamp, diğer komşularına karşı yaptıkları maçlarda muvaffak oldular. Birinci, ikinci, üçüncü takımları da bütün komşularına nispetle faik idiler. İkinci teli ki en iyi oyunculara, idmanlılara malik bir dernektir. Onu yendiler ve birinci tele de iki oyunda galebelere vardılar.

Yalnız ikinci tel bir oyunda bu kampa mühim bir idmancının oynamadığından iki oyuncunun da yaralı bulunmasından dolayı bire karşı iki gol yapabilmıştır.

İkinci takımla, koşullarıyla yaptığı bütün oyunlarında herkesin takdir ettiği vechle muvaffak olmuştur. Üçüncü takım bir iki mağlubiyeti olmakla beraber gali-biyetleri de vardır. Demir harekâtında Naim Efendi, Haydar Bey, muvaffak olurlardı.

Türk Yıldızı: Sağındaki, solundaki teller çalışırken en ziyade bugün Dariüşşafaka birinci takım azasından Hamid Bey'le Beşiktaş Terbiye-i Bedeniye Kulübü azasından Süreyya ve diğer rüfekasının sa'y ve gayretiyle kavi, güzel esaslarla Türk Yıldızı diye bir kulüp daha hazırlanmıştı. Bu kulüpte cidden esarete pekiyi parlak hatıralar bıraktı. Burada idman bütün kısımlarıyla alaturka, alafranga güleş, sür'at, mukavemet, uzun, geniş atlamalar ve futbol terakki etti.

Futbol: Bunda Hamid Bey bilen muhterem arkadaşlarıyla beraber baş başa tellerinde bilmeyen bu oyunu öğrendi. Kamp dâhilinde üç iyi takım elde edildi.

Futbol birinci takımlarında mevcut ahenk cidden nazar-ı dikkati celb ederdi. Eskiden bilenler mevcut olmakla beraber yeniden yetişenler içinde de pek kıymetli oyuncular vardı. Bu kulüp Kuveysna'da olduğu gibi Seydibeşir'de de iyi

oyunlar yapmış ise de, Hamid Bey'in İstanbul'a gelmesi, oyuncuların Seydibeşir'de hiç de alışamadıkları, görmedikleri bir sahada âdem-i muvaffakiyetlerini intac etti.

Fakat Kuveysna kumluklarında üçüncü telle gayet güzel oyunlar vermişlerdir. Azaları çalışmak itibariyle pek takdire layıktır. Mevcudiyetin azlığından dolayı bu kamp 3 takımdan fazla aza ile çalışmamıştır. Alaturka güleş, futbol terakki edip dururken, ikinci takım azasından Abdülkadir Efendi bu güleşinde pek ziyade muvaffak olmuş, kendisine hemen hemen mahsus derecede iyi oyunlar tatbik etmiştir.

Alafranga güleş, Süreyya, Mehmed Ali Bey'in himmeti, bu kampta da pekiyi güleşçiler yetiştirmiştir.

Koşular: Gündüzün bu mesaileri, başta Hamid Bey, beyazlar giyinerek kendisini takip eden Hamid Bey, çalışkan rüfekasıyla beraber mahdud olan yerleri dâhilinde birçok turlar mukavemet için gecenin serin sükûneti içinde, beyazlar giyinerek kendisini takip eden kardeşleri arasında bu 24'üncü 25 oldu, diyerek koşar, kendilerinden maada erkenden yatağına uzanan yalnız uyumak, yatmak için yaratılmış zannolunan atıl vücutların da hiç olmazsa dimağını birkaç dakika çalışmaya sevk ederdi.

İşte bu gayretler çok şükür memlekete, esir düşen evlatlarının ömürlerinin tembellikle geçmesine mani, sağlam birer vücutla dönmelerine sebep oldu.

Fotoğraf 6: İskenderiye Seydibeşir Osmanlı Üsera Karargâhı B Kampı Şampiyon Timi

Sağdan arkadan: Sol açık, Rızvan, İsmail Hakkı, Tevfik, Ali Haydar, Neş'et, Sadık, (baş kaptan) Cemal Faris, Hüseyin, Nazım, Burhan, Fahri beyler.

A kampı her birinin sa'y ve gayretini takdir den diğeri çalışma programını türlü türlü şeylerle süslüyordu. O kadar güzel programlar tatbik olunurdu ki bu sayede esir arkadaşlara vakitlerini bir parça olsun iyice geçirmek, onları oyalamak için müsamereler tertip edilir. Teller arasında ele geçirilen vasıtalarla yapılacak her şeyi gösteriliyor, ihtiyar dimağlarda bile olsun hiç olmazsa bir merak, bir heyecan doğuruyordu. İşte bu da – hepsinde olduğu gibi – bu telde yapıldı. Altınordu azasından Hayri Cemal Bey, rüfeka-yı muhteremesinden Rızvan Keramettin, Cemal Farisi, Abdülsamed Beylerin himmeti, gayyur Yüzbaşı Said Bey'in delaleti ile gayet iyi çalıştılar. Bu çalışmalarından yalnız o telde bulunan esir düşen ailelere ait 10-12 yaşlarındaki mini mini esirler de istifade ettiler. Onlar da kendi âlemlerinde ne latif müsabakalar, müsamereler yaptılar.

Futbolda vaktiyle iyi takımlara sahip iken aralarında bulunan Hristiyan arkadaşların gitmesiyle biraz zayıfladılar. Mamañih ne olursa olsun azim ve sebatan geri kalmadılar. Bundan maada muhtelit takımlarda da uğraştılar.

Bu kamp, Seydibeşir'e nakl olunmadığı zaman iyi bir takım vücuda getirdi ki bunu 1 numaralı yazılarımla beraber fotoğraflarını arz etmişim. Bu resimde takımlardan fazla olarak sağda solda duran, esaret âleminde gençliğe pek çok hizmet ve gayreti görülen, hiç yorulmadan uğraşan, pek çok fedakârlıklar yapmaktan asla çekinmeyen, Kuveysna'da iken Türk Kulübü'nün idare terakkisinde pek çok hisse-i iftiharları bulunan Yüzbaşı Hüsnü Bey ve Mülazım-i evvel Ziya Beylerdir. Bu kulüp bir parça tadilatla Beşir'de Harika¹⁹ ismini almıştır (Spor Âlemi, 29 Temmuz 1336 / 29 Temmuz 1920).

Kaynakça

Arşivler

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Kitaplar - Makaleler - Ansiklopedi Maddeleri

Aktansel, Saim Turgut, (1958). "Ahmed Saim", *İstanbul Ansiklopedisi*, Birinci Cild, İstanbul 1958, s. 463.

¹⁹ Takım kaptanı İhsan Bey'in Saim Bey'e vermiş olduğu listede Harika Futbol Kulübü'nün ikinci takımı şu kişilerden oluşuyordu: Reis: Yüzbaşı Hüsnü Bey, Umumi Kaptan: Mülazım-ı evvel Hayri Cemal Bey, Mülazım-ı sani Seyfi Bey, Mülazım-ı sani İsmail Hakkı Bey, Mülazım-ı sani İhsan Bey (Tim kaptanı), Mülazım-ı sani Haydar Bey, Mülazım-ı sani Kemal Bey, Mülazım-ı sani Abdi Bey, Mülazım-ı sani Fuad Bey, Mülazım-ı sani Tevfik Bey, Mülazım-ı sani Şerafettin Bey, Mülazım-ı sani Faruk Bey, Mülazım-ı sani Aziz Bey.

- Atabeyoğlu, Cem, (1985). “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Spor”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*”, Cilt: 6, İstanbul, s. 1474-1518.
- Atabeyoğlu, Cem, (1993), “Aktansel, Saim Turgut”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, s. 172.
- Berber, Engin, (1994). *Kendi Kaleminden Teğmen Cemil Zeki (Yoldaş) Anılar-Mektuplar*, İstanbul: Arba Yayınları.
- Erden, Fethi, (1948). *Türk Hekimleri Biyografisi*, İstanbul: Çituri Biraderler Basımevi.
- Güçtekin, Nuri, (2012). “İstanbul’daki Özel İslam Mektepleri (1873-1922)”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 22, s. 1-40.
- Koçu, R. Ekrem, (1958). “Aktansel (Saim Turgud) ”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Birinci Cild, İstanbul, s. 560.
- Saim Turgud, (1945), “Vefa Gençlik Kulübü”, *Aylık Ansiklopedi*, No:13, Mayıs, s. 416-417.
- Uçar, Ahmet, (2014-2015). “Vefalı Saim”, *Atlas Tarih*, Sayı: 31, s. 102-105.
- Yanardağ, Ayşe, (2020). “Osmanlı’dan Erken Cumhuriyet Dönemine Miras Kalan Bir İlköğretim Meselesi; Muallim Muavinleri”, *Turkish History Education Journal*, Cilt: 9, Sayı: 2, s. 510-532.
- Yüce, Mehmet, (2019). *Osmanlı Melekleri: Futbol Tarihimizin Kadim Devreleri, Türkiye Futbol Tarihi – Birinci Cilt*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Gazete ve Dergiler

Akşam

Atlas Tarih

Aylık Mecmua

Büyük Gazete

Cumhuriyet

Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi

Her Gün

İkdam

Resmi Gazete

Spor Âlemi

Tan

Tevhid-i Efkâr

Turkish History Education Journal

Vakit

Ansiklopediler

Aylık Ansiklopedi

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi

İstanbul Ansiklopedisi

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi